

de rooie roeptoeter

De Rooie Roeptoeter (RRT) is een onregelmatig verschijnend, links blad voor Oisterwijk en is een uitgave van het redactiecollectief De Rooie Roeptoeter, Postbus 340, 5060 AH Oisterwijk. Abonnementen zijn gratis, maar financiële steun is welkom: giro 5264985 t.n.v. De Rooie Roeptoeter te Oisterwijk.

Nummer 43 * juni 1997

Pastorie op stelten

100 Jaar Petruskerk. Het was een waar feest van de mannenbroeders. Helaas echter, in Van Buijtenens boek noch in de heilige mis was er maar enige aandacht voor de vrouw in de kerk. Ook het voorbereidingscomité was een mannenzaak. Vrouwen en kerk gaan in de dominante conservatieve katholieke ideologie niet samen. Heemkundetijdschriften publiceren lange overzichten van pastoors, kapelaans en bouwmeesters, maar over vrouwen in de kerk lezen we niks. Toch namen pastoorsmeiden op de pastorie, maar ook in de kerk, een vooraanstaande plaats in. Maar zij zijn in de geschiedenis verdoemd tot anonimiteit. En zij die dat niet accepteerden werden verketterd. De RRT beschrijft het leven van een dergelijke vrouw: Dora Schijvens.

Op 4 februari 1845 schreef een verontruste pastoor Arnoldus van Coll een brief naar de bisschop van Den Bosch. Zijn schrik betrof de houding van kapelaan Jacobus Aarts die volgens de pastoor verdacht veel uitging: "Ik heb mij dikwijls voor het huis van mijnen zaligmaker vernederd en gezwegen, maar ik mag niet meer. Mijn kapelaan, van den eersten dag dat hij gekomen is, tot heden toe, is alle dagen van middag tot avond uit (...) Rust en vrede komt er niet door in den gemeente, maar eerder ongenoegen. Het gezag van den pastoor wordt niet vooruitgezet".

Aarts liet de beschuldigingen van de pastoor niet over zich heengaan en probeerde de bisschop ervan te overtuigen dat niet hij de boosdoener was maar de pastoorsmeid. Zij bestierde volgens hem de pastorie en niet de pastoor: "Onze pastoorsmeid Theod.

Schijvens is op niets anders uit dan om de eer en faam van haar geestelijke te roven (...) Zij aarzelt niet om uit te kramen dat de kapelaan een leugenaar is en zij durft op publieke wegen mij toe roepen 'en daar loopt die vagebond heen' en 'die moet morgen op den stoel komen'. Ja, nog onlangs zegt zij tegen een heer die mijn bed kwam halen om de vederen te zuiveren, dat ik die morgen nog eene kwezel door de ramen had ingetrokken. Op eenen anderen keer zegt zij tegen den heer secretaris onzer gemeente - wat zeg ik, zij roept het luidkeels - toen zij mij bij Van Beckhoven was komen roepen omdat een theologant gekomen was - dat ik eene kwezel op de knieën zat (...) Zij zegt dat mijn stoel een vrijstoel is, ja, durft zeggen dat ik bijzitten heb, ja, zij durft mij toevoegen dat zij mijn gezag binnen twee maanden zal benemen". De bisschop vreesde problemen voor de katholieke kerk als publiek werd dat pastoorsmeid Dora in feite de broek aan had op de Oisterwijkse pastorie. Hij wilde van de pastoor de toezegging dat de meid verwijderd zou worden. Maar de oude pastoor was niet genegen zijn Dora, na twintig jaar trouwe dienst, zo maar op straat te zetten.

De pastoor weigerde aanvankelijk zijn kapelaan tegen de meid in bescherming te nemen. Hij stelde wel dat de aandacht van de kapelaan voor kwezels niks met "slechtigheid" te maken had maar alleen voortkwam uit diens behoefte "tot konkelen". Verder schreef de pastoor dat "over het lang in den biechtstoel houden van godvruchtige meisjes of kwezeltjes (door de kapelaan) wordt weleens gelachen.

Op de feestdag H.H. Martelaar van Gorkum heb ik een aardige, geene onstigtelijke lach daarover gehoord. Het naroeven van 'vagebond' op de straat geloof ik dat zulks uit mijn huis nooit geschied is. In een werkwinkel, gelijk mij verteld is, is eens gezegd 'daar loopt den rakker al weer heenen', maar dat zal daar niet meer gebeuren. Als den kapelaan 's morgens heel vroeg tussen 5 en 6 uren uitgaat zeggen de arbeiders weleens lachende 'ginder staat de ooijselaar kikvorschen te vangen, pieren te wiegelen' (...) dat heb ik zelf van de metselaars gehoord. Ik ben met dien kapelaan, gelijk al die waar hij geweest is, van den eersten dag af gestraft geweest". Het was duidelijk: Van Coll zag liever zijn kapelaan verdwijnen dan zijn Dora.

Kapelaan Aarts besefte dat hij het lijdend voorwerp dreigde te worden en begon naar de bisschop toe zwaarder geschut in stelling te brengen. Hij schreef de bisschop op 10 september 1845 een uitvoerige brief waarin hij geen blad voor de mond nam. Volgens de kapelaan had Dora hem bedreigd in een kwaad daglicht te stellen bij de Oosterwijkse "Jongheid". Dora zou daartoe op een zondag "eene jongeling van geringe faam (want hij heeft durven zeggen dat hij zijn vrijster - een ander meisje - bevrucht heeft en als zij geen middel kan krijgen tot afdrijving, zij zich zal verzuipen) in eene eenzame kamer geroepen en aldaar van den kapelaan gesproken (...) Eenige dagen later lag er een onkuis liedje voor het altaar". Na 2 à 3 regels van dit ontuchtig liedje gelezen te hebben wierp de kapelaan het schriftuurtje in de 'latrien'. De kapelaan had over het voorval willen zwijgen, maar kon zijn mond niet langer houden toen hij enige jonge Oosterwijkers voor het lof de kerk uit zag lopen. Hij flapte er van achter de preekstoel het volgende uit: "Welke zijn het die er uitloopen? (...) Die bedorvenen die de ontucht als water indrinken, die zelfs ontuchtige liederen durfden te leggen naast het altaar, met naam op het briefje erbij, om ons te willen bederven". Volgens de kapelaan leidde dit voorval er toe dat Dora nog meer met de jongemannen van de parochie ging samenspannen.

Maar Dora stond duidelijk meer midden in de parochie dan de geestelijkheid. Onder het werkvolk en de boeren genoot zij veel aanzien. De 'buitenstaander' kapelaan Aarts werd niet vertrouwd. Toen Dora wereldkundig maakte dat de kapelaan de ex-dienstmeid van de Moergestelse pastoor de preek liet meeleren, hangende over zijn knie, was de boot aan. Een ware roddelcampagne kwam op gang. Volgens de kapelaan liep Dora 's morgens vroeg met slechts een rokje aan en half gekleed over de straat.. De bisschop kreeg er schoon genoeg van en drong bij de pastoor aan op maatregelen, mar die bleef weigeren omdat hij het als concessie aan de kapelaan beschouwde.. Op Nieuwjaarsdag 1846 zocht kapelaan Aarts medestanders onder de kerkmeesters. Hij schreef de bisschop dat Dora nu openlijk haar vrijer op de pastorie liet komen. Aan de "de ergernis van Oosterwijk"

moest volgens Aarts een einde komen, anders zouden de kerkmeesters hun taken neerleggen: "Dora is gisteren wederom nauwelijks aangekomen of zij verdween met den ouden heer in eene eenzame kamer waar zij meer dan een uur geweest zijn, waarin ik in het geheel niet gesteund was. Zij bleef in het rozenhoedje. Ja, van den morgen is zij er nog en 's nachts blijven alle binnendeuren open, uitgenomen de mijne, hetgeen ik ook zeer ongaarne zie (...) Ik geloof er geen goed van, en het kwaad dat het in onze gemeente doet is niet te zeggen, en indien Mgr. geene krachtadige maatregelen neemt om diens loop te stuiten, o hoe bedroevend zal dan zijn de gevolgen. Ik ben diep getroffen en geloof mij ik zal Oosterwijk lang gedenken".

De kerkmeesters Johannes Bolsius en Martinus Canters berichtten de bisschop dat het godsdienstig leven in de Oosterwijkse kerk snel achteruitging. Weesgegroetjes werd afgeraffeld en de gelovigen vonden de kerkdeuren bijna altijd gesloten. Deze lusteloosheid werd pastoor Van Coll en Dora aangewreven. Groot was de teleurstelling van de kerkmeesters toen bleek dat Dora niet van zins was te vertrekken en dit duidelijk maakte door haar functies in de kerk demonstratief uit te oefenen. Op Onze Lieve Vrouwe Lichtmis had zij het ontvangen der gelden voor de kaarsen ter hand genomen, daags daarna het ordonneren van het schoonmaken der kerk. De kerkmeester Canters verzuchtte aan de bisschop: "Mochten wij toch eens van dit schepsel, hetwelk ik niet schrik te zeggen, dat onze gemeente zoo vele jaren tot verergernis gediend heeft, en welke onbeschaamde stoutmoedigheid van dag tot dag is blijven ten top stijgen, voor altijd bevrijd blijven! (...) Men ontziet niet (gelief echter verzekerd te zijn dat ik er volstrekt geen geloof aan hecht) om te zeggen dat zij bevrucht is. De gevolgtrekken of de gedachte, welke uit een zoo schandig praatje genomen worden, zal Uwe maar al te goed beseffen. Vooral in een gemeente als de onze, waar zoveele andersgezinde zijn".

Volgens de kapelaan en de kerkmeesters was Dora een "zedeloos mensch" en zij zouden het niet vertrouwen om hun knechten met haar bijvoorbeeld naar Den Bosch te sturen. Dora zou een weduwnaar in het zomerhuis van de pastorietaan gelokt hebben en ook was er een marechaussee in de sacristie gezien. De situatie werd voor de pastoor en Dora onhoudbaar. Pro forma werd een nieuwe huishoudster benoemd: een nicht van Dora. Dora ging "vanwege gezondheidsredenen" korte tijd op reis, maar keerde telkens weer terug en behield in de pastorie een eigen kamer. Zeer tot ergernis van kapelaan Aarts verbleef Dora ook 's avonds op de pastorie, waar zij tot overmaat van ramp andere vrouwen uitnodigde om een kaartje te leggen. De complete geestelijkheid werd tegen Dora gemobiliseerd. De president van het grootseminarie Haaren J. Cuijten wenste een snel einde aan wat hij noemde het 'geconsumeerde schandaal' van Oosterwijk. Een compromis werd van hoger hand

bedacht: Van Coll zou Dora wegsturen en vervolgens zou de bisschop de pastoor verlossen van zijn kapelaan.

Daarmee was het lot voor Dora bezegeld. De pastoor die in rust van zijn oude dag wilde genieten, zou alles accepteren wat hem van een drammerige jonge en modern opgeleid kapelaan zou verlossen. Op 22 maart 1846 schreef Dora nog een wanhopige brief aan de bisschop. Zij vertrouwde de bisschop toe dat de hatelijkheden jegens haar en de pastoor een materiële achtergrond hadden. Canters, die naast leerlooier en wethouder ook winkelier was, zou er over klagen dat de pastoor en Dora te weinig zijn winkel bezochten en dokter Bolsius was in zijn wiek geschooten toen hij merkte dat Dora voor de zieke pastoor een arts uit Den Bosch liet komen. "Nu hebben zij eindelijk de wraak op mij kunnen vinden, maar hoe slecht en vals. Maar in den dag des oordeels zal het heel anders uitkomen".

Dora en de kapelaan verdwenen van de pastorie, maar daarmee waren de dreigingen die de mannelijke notabelen gewaar werden, niet verdwenen. Burgemeester Vogels en enkele raadsleden schreven de bisschop verontrust dat sinds het vertrek van de kapelaan, hij werd pastoor te Maren, "wij telken oogenblikken eenige ingezetenen dezer gemeente met elkander zien vereenigen, waarbij volgens sommige geruchten zaken zouden worden behandeld betrekkelijk het herderlijk gezag dezer parochie. Hoezeer wij niet veel waarde hechten aan geruchten, zoo vermeenen wij evenwel dat de gesprekken en onderling gehouden bijeenkomsten, van bedoelde ingezetenen, een gewigte zaak ten onderwerp hebben, zoodat wij door hunne geheimzinnige handelingen maar al te zeer onze bezorgdheid opgewekt gevoelen (...) Het is uit overweging van het maatschappelijk belang dat wij ons genoopt vinden de gevoelens bloot te leggen welke wij sedert eenige dagen van gezegde ingezetenen gevormd hebben: personen van den vrouwelijke sexe, welke zich steeds als vrome Catholijken voordoen, doch die sedert eenigen tijd een gedrag, vol geheimzinnigheid en afgezonderd van de andere ingezetenen, hebben aangenomen, waardoor zij aan elk, die slechts een weinig doorzicht heeft en hunne gangen gadeslaat, de behandeling eener geheime, wellicht gevaarlijke daadzaak verraden. Is ons vermoeden juist, zoo zijn deze lieden door enkele personen, met inspanning van al hunner invloed, uitgelokt tot de medewerking van een plan dat voor deze gemeente de noodlottigste gevolgen zoude kunnen (hebben)". Gesuggereerd werd dat de actie op touw gezet zou kunnen zijn door Dora. Zij verbleef immers nog altijd in de buurt van de pastorie, waar ze was ingetrokken bij de kwezels Van Iersel. Triomfantelijk stond Dora, volgens kerkmeester Canters, in april 1846 in de inmiddels ontruimde kamer van de kapelaan op de pastorie. Door het open geschoven raam, terwijl een timmerman en verver aan het schoonmaken waren, riep Dora een "meisje van fatsoenlijke familie, waar

de kapelaan nog wel eens kwam" toe: "Ik hoop dat ik die vlegel nooit meer zien zal, en ik wou dat hij met zijn kont in de Maas viel".

Om het religieuze leven in Oisterwijk te verstevigen kwam in juli 1846 de bekende volksmissionaris pater Bernard Hafkenscheid naar Oisterwijk. Hij trof er naar eigen zeggen een stichtelijk volkje aan. Met het overtuigen van de pastoor en Dora had hij meer moeite. Maar uiteindelijk onderwierp pastoor Van Coll zich aan de wil van de hogere geestelijkheid en Dora werd eenvoudigweg de toegang tot de volksmissie onttrokken. Pastoor Van Coll, Canters en Bolsius begroeven met een glas wijn in de hand hun oude vetes. Dora vertrok naar Loon op Zand en kreeg van de bisschop, ook na een uitdrukkelijk verzoek van haar kant, geen toestemming meer om de Oisterwijkse pastorie te bezoeken. Zij huwde in Loon op Zand op 4 februari 1847 met Gerardus Brands, leerlooier en schoenmaker en overleed er op 21 juli 1859. Wat Dora deed (het dagelijkse werk op pastorie en in de kerk en het onderhouden van contacten met het gewone volk) was niks bijzonders. Het was meer regel dan uitzondering dat de pastoorsmeid zwoegde terwijl de geestelijkheid via theekransjes en wijnproefavonden gemoedelijk bijeen was. Wat wel bijzonder was, is het feit dat Dora haar werk niet in de anonimiteit wenste te doen en recht toe recht aan zei wat ze dacht. En dan was een vrouw verdacht. Notabelen en geestelijkheid gingen zich te buiten aan beschuldigingen: Dora zou zedeloos zijn, praatziek en zelfs een conspiratief plan beraamd hebben om de mannen in de kerk aan de kant te zetten. En zo bezegelden kapelaan, dokter, leerlooier en burgemeester het lot van de vrouw binnen de Oisterwijkse kerk.

Scheurtjes

Hoe hecht is de coalitie van CDA, Gemeentebelangen, VVD en D66 nog? D66 is in de raad non-existent. Burgemeester Kortmann verwoordde het aldus: "Er is sprake van een wethouder Van Roessel en het raadslid Van Roessel bestaat eigenlijk niet". De manier waarop Gemeentebelangen en het CDA politiek maken in de raad (tallose detailkwesties aansnijden) irriteert de burgemeester ook al. Onlangs nog bij de jaarrekeningen voelden Oerlemans en Van den Bosch zich in hun kuif gepikt omdat Kortmann de vele vragen, vaak zonder politieke relevantie, wel erg gedetailleerd vond. En dan is er nog het fenomeen wethouder Van Gils. Hij zat bij de behandeling van de jaarrekening tijdens de commissievergadering als publieke toehoorder reeds op de strafbank. Blijkbaar vinden de coalitiepartners dat hij zijn huiswerk onvoldoende voorbereid. Buiten de catechismus weet Toon weinig in te brengen en vragen van raadsleden ontgaan hem meestal. Nu is hem dat niet alleen aan te rekenen. Immers als de raadsleden vragen stellen moet Toon continu briefjes lezen (met daarop de

antwoorden) die Kortmann hem onder de neus schuift. Terwijl Van Roessel vooral naar buiten kijkt, Rakhorst onverstaanbaar en 'amused' voor zich uit staart, Hora in zijn papiermassa tuurt, rijden Kortmann, Van Gils, Oerlemans en Van den Bosch de eerste scheurtjes in het toch al niet te gladde coalitie-ijs.

Burries's Kèk op Osterwèk

Makkers, ten laatste male

Met een pathetisch gebracht duet rondom De Internationale hadden Ineke Depmann en Ad Graumans de toon gezet: 1 mei 1997 zal in de herinnering blijven voortbestaan als dé dag van de grote zekerheid en het onstuitbare morgenrood. Frappant is dat daarvoor, in tegenstelling tot de traditie, geen 'sprekert' voor in huis gehaald hoefde te worden. Althans geen partijpolitieke. Het 1-mei comité bracht in de persoon van dichter Ko de Laat iemand naar voren die qua overtuiging zelfs de meest stalinistische redenaar uit het verleden in de schaduw stelde. Dat die overtuiging met name betrekking had op het geloof in zijn eigen talent is slechts bijzaak, en in het huidige ik-tijdperk onvermijdelijk. De toekomst gloort voor links: naast de twintig sociaal-democratische en groenlinkse 'hardliners', deelden de fractievoorzitters Jacques Meerbach (Gemeentebelangen) en Lambert van den Bosch (CDA) prominent mee in de vroege feestvreugde. Iedereen kreeg koffie en thee geserveerd van Herman en zijn eega. Mevrouw Van der Meer en de anti-racisme-stand waren ook weer aanwezig en minstens vier aanwezigen zongen staande 'Makkers ten laatste male'. Daarmee kreeg de avond opnieuw die vertrouwde proletarische sfeer. Nu zijn het mijn opa en oma geweest die mij destijds de tekst en melodie van De Internationale hebben bijgebracht. Dat gebeurde tijdens het stoffen en strijken, waarbij smartlappen de anti-militaristische en anti-kapitalistische liederen afwisselden. Bij voorkeur zetten mijn grootouders De Internationale in, vlak voordat pastoor Marks de

achterdeur opende om zijn maandelijks huisbezoek af te leggen. Maar dat heimelijk zingen is misschien achteraf gezien toch meer mijn initiatief geweest, waarbij ik op de pastoor mijn eerste puberale provocaties uitprobeerde. Maar die gezongen versies van De Internationale waren in elk geval wel spannend, want er was tenminste nog een tegenstander, die aan de achterdeur rammelde van de proletenwoning in de 'baon'. Niks van dat alles in De Schuur anno 1997. Lambert en Jacques zingen zelfs gewoon mee, en geen bouwvakker of havenarbeider die hen de zaal uitsmijt. Nu is het ook niet zo verwonderlijk dat Lambert en Jacques eens kwamen kijken. Tenslotte liep de gehele partij van Helmut Kohl te hoop toen de Berlijnse Muur omging. En zoiets vond in De Schuur ook plaats. Lambert en Jacques keken naar een requiem-mis en zoals dat gebruikelijk is op begrafenis zing je dan gewoon de liederen mee, die bij de overledene een speciaal plaatsje in zijn hart innamen. En vervolgens is er altijd wel een jong aanstormend talent in de dichterswereld te vinden, die bereid is om heiligschennis in de (linkse) tempel te plegen en stoer uitroept te durven pissen op het graf van onze, helaas ook te vroeg overleden, kameraden uit de kraakbeweging. De opkomst van de rooie familie in De Schuur was wat mager, hoewel er aan het einde van de officiële plechtigheid, toen de hapjes en borreltjes op tafel verschenen, toch zeker zo'n veertig binnen waren. Op koninginnedag had ik meer familieleden zien voorbijtrekken, maar daar was ook een bazaar waar gehandeld kon worden. Links heeft het marktdenken en het kapitalisme omarmd. Vraag je linkse broeder of zuster waarom 1 mei 1997 zoveel heeft bijgedragen aan de verheffing van hun stand en aan het 'hemelsch morgenrood' en hij of zij zal je antwoorden: 'omdat de AEX-index die dag steeg met meer dan 9 punten. Op de 1 mei-viering zat tussen de rooie familie eenzaam aan een tafeltje een jongeman met een ketting met kruisbeeld om de hals. Hij was timmerman, zoon van een oud-communist en lid van de Socialistische Partij. Hij vertelde me dat hij ernstig twijfelde of hij moest kiezen voor het socialisme of voor het geloof. Hij zag op 1 mei 1997 in elk geval het Licht en keerde gesterkt huiswaarts.

Burrie

⌘----- Bon voor gratis abonnement

Naam:.....

Adres:.....

opsturen naar RRT, Postbus 340, 5060 AH
Oisterwijk en de postzegel niet vergeten!

⌘-----